

Onder d'n Kroezeboom

Kwartaaluitgave van de Historische Vereniging Old Reurle

Jaargang 30, nr. 3 (september 2014)

Van de voorzitter

Terwijl ik dit schrijf, heeft er een verschrikkelijk drama zich afgespeeld in de Oekraïne waarbij bijna 300 mensen om het leven zijn gekomen.

In de vakantieperiode hebben wij als bestuur van "Old Reurle" niet helemaal stilgezeten. Wij hebben het bestuur weer op orde gekregen omdat Ap Schepers bereid is gevonden om de penningen van de club te gaan beheren. Ap, hiervoor onze dank en succes. Nu kan ondergetekende voor onbepaalde tijd het voorzitterschap op zich nemen, want wij blijven wel zoeken naar een nieuwe (jongere) voorzitter.

Onze vrijwilligers in de kas bij Anny zijn elke eerste dinsdagmiddag van de maand heel actief bezig. Als u de laatste tijd de kas niet heeft bezocht, moet u dat beslist weer eens doen. Zoals u weet: als lid van "Old Reurle" heeft u gratis entree!

Deze zomer hebben wij moeten ingrijpen bij de Kroezeboom aan de Borculoseweg. Met hulp van Arbor Boomspecialist uit Markelo zijn de dode takken verwijderd.

Ook het komende winterseizoen zijn er in de maanden oktober t/m maart weer the-

ma-avonden in De Sprankel op de tweede woensdag van de maand. De dames Jan-nie en Ina hebben de thema-avonden weer bijna ingevuld.

Van de gemeente Berkelland hebben wij enkele prachtige ladekasten en vitrines voor ons archief mogen ontvangen, daar zijn we heel blij mee.

Burgemeester Hein Bloemen hebben wij in de Orangerie uitgezwaaid. We hebben hem bedankt voor wat hij voor onze vereniging heeft betekend. De nieuwe burgemeester Joost van Oostrum hebben wij uitgenodigd voor een kennismaking in ons archief.

Ik hoop dat iedereen door het mooie weer vitaminen heeft opgedaan opdat wij weer met veel plezier en energie bezig kunnen zijn met onze vereniging. Laten wij met ons allen streven naar de 600 leden - succes!

Met vriendelijk groet,
J.H. (Jaap) Holtslag.

Kopij

De sluitingsdatum betreffende kopij voor 'Onder d'n Kroezeboom' nr. 4 is 3 november 2014. U kunt het verzenden naar: E: braakhekkewh84@gmail.com of voor het adres, zie de colofon.

Hebt u een interessant onderwerp laat het ons weten.

Met elkaar kunnen we er wellicht een interessant of lezenswaardig stukje van maken.

Winterprogramma Historische Vereniging “Old Reurle”

2014-2015

In het komende seizoen van oktober tot maart, zullen er op alle tweede woensdagavonden van de maand weer interessante lezingen worden gehouden.

Ook dit jaar is er met betrekking tot de onderwerpen weer geprobeerd om “voor elk wat wils” te zorgen!

De oktoberlezing (op 08-10) zal worden verzorgd door dhr. R. Reiding uit Amersfoort en heeft als titel: “Kind van het ereveld”, lezing over vergeten Russische soldaten en zijn zoektocht naar nabestaanden.

Dhr. Remco Reiding schreef een boek over zijn enerverende zoektocht.

De novemberlezing (op 12-11) zal worden verzorgd door dhr. A. Damen en heeft als titel: "Een wagen vol verhalen".

Angelo Damen, eindredacteur van het televisieprogramma "Een wagen vol verhalen" van Omroep Gelderland, komt vertellen over de totstandkoming van het programma. Een uniek kijkje achter de schermen!

De decemberlezing (op 10-12) zal worden verzorgd door dhr. J. Berends uit Doetinchem en heeft als titel: "West-Betuwe en Zaltbommel".

Dhr. J. Berends zal vertellen over het gedeelte van de Betuwe westelijk van het Amsterdam-Rijnkanaal. Aan de orde komen onder anderen het Oranjestadje Buren en de heerlijkheid Mariënwaerd bij Beesd, de Linge, het vestingstadje Asperen en Heukelum en de fraaie, historische stad Zaltbommel.

Bij voldoende belangstelling zal er in het voorjaar, onder leiding van Jan Berends, een excursie naar deze bestemming plaatsvinden.

Zaltbommel

De januarilezing (op 14-01) zal worden verzorgd door dhr. Y. Ruessink uit Zutphen en heeft als titel: "Zo bijzonder ben ik niet".

Dhr. Yke Ruessink zal vertellen over de totstandkoming van zijn boek over 'bijzonder gewone' mensen, de verhalen achter de verhalen.

De februarilezing (op 11-02) zal worden verzorgd door dhr. H. Wullink uit Zelhem en heeft als titel: "Eeuwenoude Hanzeroute op de fiets van Sint Petersburg naar Vriezenveen".

Dhr. Henk Wullink ging gewapend met fiets, camera en notieblokje dagenlang op pad over oude handelswegen als Hanzeroutes en Hessenwegen, welke heel veel vertellen over de geschiedenis, ook over die van de Achterhoek en Liemers.

De Hanzeroute

De maartlezing (op 11-03) aansluitend op de jaarvergadering zal worden verzorgd door dhr. V. Evers uit Borculo en heeft als titel: "Tussen kunst en kitsch?!"

Dhr. Vincent Evers zal vertellen over zijn ervaringen met het taxeren van ons erfgoed en biedt tevens de mogelijkheid om op deze avond de door u zelf meegebrachte voorwerpen te laten taxeren.

Alle avonden zijn op woensdag, worden gehouden bij 'de Sprankel' Domineesteege te Ruurlo en beginnen om 20.00 uur, met uitzondering van de ledenvergadering in maart, deze begint om 19.30 uur. Uitvoerige informatie met betrekking tot het onderwerp van de lezingen vindt u te zijner tijd in 'Contact'.

Graag tot ziens op onze avonden!

Jan Draad

Ruurlose onderwijzer in de Grote Oorlog

Op 25 maart 2014 meldde het Belgische journaal dat de Dienst voor de opruiming en vernietiging van ontploffingstuigen (DOVO), stopte met het opruimen van explosieven in een weiland in de buurt van Passendale (Vlaanderen). De DOVO had daar in een maand 771 projectielen uit de Eerste Wereldoorlog uit de grond gehaald. Het bericht toont nog maar eens aan dat honderd jaar na de Eerste Wereldoorlog de gevolgen van de strijd nog altijd actueel zijn. Nederland bleef neutraal, maar omringd door drie oorlogvoerende landen is het niet verwonderlijk dat ook in Nederland de gevolgen van de oorlog werden gevoeld. Ook in een klein dorp als Ruurlo.

Rina Florijn

Zo kan men in De Graafschapbode van 15 oktober 1915 in de kolom "Berichten uit de Berkelstreek" het volgende lezen:

"Bij Kon. Besluit is ongegrond verklaard het beroep van J. F. Draad, onderwijzer aan de openbare lagere school te Ruurlo, tegen het besluit van Ged. Staten van Gelderland van 1 December 1914, waarbij is goedgekeurd het besluit van den gemeenteraad van Ruurlo van 11 November te voren, onder meer tot regeling van adressants jaarwedde gedurende zijn verblijf onder de wapenen. Zijne jaarwedde was voor het tijdvak van 1 Nov. 1914 - Mei 1915 met ½ verminderd."

Een onderwijzer uit Ruurlo die een rechtszaak aanspant tegen de gemeenteraad omdat zij akkoord ging met een loonsverlaging van 50%, terwijl hij onder de wapenen verbleef. De onderwijzer krijgt geen gelijk, zelfs niet van de koningin. Wat is hier aan de hand?

De oorlog begint

Jan Frederik Draad wordt op 6 september 1886 geboren in Assen als zoon van kleermaker Jan Draad. Jan Frederik trouwt in 1912 met de 45-jarige Lydia Trago en in

februari van dat jaar wordt hij samen met twee andere gegadigden voorgedragen als kandidaat voor de positie van "onderwijzer met verplichte hoofdakte" aan de Dorpschool te Ruurlo. Jan blijkt later dat jaar de gelukkige en het echtpaar Draad verhuist naar Ruurlo.

In augustus 1914 breekt de Eerste Wereldoorlog uit. In eerste instantie is iedereen, van wereldleider tot gewone burger, ervan overtuigd dat de oorlog voor de kerstdagen voorbij zou zijn. Duizenden avontuurlijke jonge mannen melden zich daarom in grote groepen maar wat graag aan voor het leger en marcheren vrolijk fluitend naar het front.

Hoera! voor Leger en Vloot, Leve de Koningin.

Zoals in de inleiding al vermeld, blijft Nederland neutraal maar het zit wel tussen drie oorlogvoerende landen in.

Het is dus van het grootste belang dat strategische plekken in Nederland worden beschermd. Op 31 juli besluit de Nederlandse regering om manschappen op te roepen voor de mobilisatie. De volgende dag, op 1 augustus, krijgen 200.000 Nederlandse mannen bericht dat zij per direct voor onbepaalde tijd huis en haard moesten verlaten. Dit zorgt voor allerlei praktische problemen: het openbaar vervoer, en dan vooral het treinverkeer, is dagenlang ontregeld omdat het geheel in dienst van het troepenvervoer komt te staan. Maar stelt u zich eens voor wat er gebeurt als zo'n grote groep ambtenaren, ambachtslui en werklieden ineens uit de samenleving wordt gehaald.

Zo worden er in Ruurlo twee onderwijzers opgeroepen voor de mobilisatie: de 28-jarige Jan Draad, onderwijzer aan de openbare lagere school en J. Enklaar, leraar aan de school in de Veldhoek. Nu zij plotseling wegvallen, is er een acuut lerarentekort en in oktober 1914 buigt de gemeenteraad zich over de vraag of er extra leraren moeten worden aangesteld. Uit de reactie van de gemeenteraad blijkt dat ook zij menen dat het met die hele oorlog niet zo'n vaart zal lopen. De lessen worden in eerste instantie overgenomen door de achtergebleven leraren. Ook subsidie voor een Comité Belgische Vluchtelingen acht de gemeenteraad niet nodig. Het raadslid Meulenveld meent zelfs dat die hele steunbeweging "een enigszins ziekelijk karakter draagt."

Op zoek naar oplossingen

Als blijkt dat de oorlog toch langer gaat duren dan gedacht, verandert de optimistische houding en wordt de situatie toch zorgelijker. De twee schoolhoofden, Kerst Zwart en Th. F. Both, melden dat de tijdelijke oplossing voor het lerarentekort niet meer volstaat. Zij vragen of de gemeente geld beschikbaar wil stellen zodat er twee tijdelijke leraressen aangesteld kunnen worden. De gemeenteraad wijst het niet

meteen af. Men erkent dat het vreemd is dat de oudste leerlingen (Draad was hoofdonderwijzer) nu het minste onderwijs ontvangen en de jongste leerlingen het meest. Bovendien hebben andere gemeenten ook tijdelijke leerkrachten aangesteld. Het raadslid Hesselink stelt voor om de kinderen die per 1 april zouden worden aangenomen tot 1 augustus thuis te laten.

In november 1914 besluit de gemeenteraad om gemeenteambtenaren die onder de wapenen waren te korten op hun salaris. Van 1 augustus tot 1 november 1914 krijgen zij nog het volledige salaris uitbetaald, maar van 1 november tot 1 mei 1915 zullen ze worden gekort. Daarbij maakt men onderscheid tussen getrouwde en ongetrouwde mannen en het komt erop neer dat de getrouwde Jan Draad per 1 november een kwart van zijn salaris verliest en de ongetrouwde J. Enklaar maar liefst de helft. Bij de vergadering op 4 januari 1915 wordt duidelijk dat Gedeputeerde Staten het Ruurlose besluit heeft goedgekeurd.

In april 1915 ontvangt de gemeenteraad een brief van Gedeputeerde Staten. Jan Draad heeft de koningin aangeschreven in verband met de vermindering van zijn salaris en Gedeputeerde Staten wil graag van de gemeenteraad weten wat hun mening is in de kwestie. De gemeenteraad blijft bij het standpunt dat de getroffen regeling billijk is, want de opgeroepen mannen krijgen kost, kleding en inwoning al vergoed door de regering. Dit betekent in het geval van de twee Ruurlose onderwijzers dat zij in feite een dubbel inkomen genieten en dat is nou ook weer niet nodig, vindt de overheid. De mobilisatievergoeding is een soort compensatie voor het verlies van salaris – een leraar kan immers geen les geven terwijl hij onder de wapenen is – maar het is vaak maar een karige tegemoetkoming. Velen protesteren daarom via de rechtbank tegen deze maatregel, de meesten tevergeefs.

Naar de rechtbank

De zaak komt op 8 september 1915 voor en de Hoge Raad verklaart het beroep ongegrond. De hele kwestie wordt uiteindelijk

beslist via een koninklijk besluit, waarin men kan lezen “... dat de appellant in beroep aanvoert, dat deze regeling niet billijk is, wijl de tijd dien hij onder de wapenen is, in vele opzichten schadelijk voor hem is;”.

In de uitspraak wordt niet vermeld welke schade Draad dan precies heeft ondervonden, maar het leven van iemand die onder de wapenen was, zal in schril contrast hebben gestaan met het leven van een hoofdonderwijzer op het platteland. Militairen worden vaak ondergebracht bij burgers of in grote gebouwen als fabriekshallen of scholen, waar men militaire oefeningen hield en militaire vaardigheden bijhield. Toch is de grootste vijand van het Nederlandse leger de verveling.

Draad voert als tweede reden van zijn protest aan dat er tijdens zijn afwezigheid geen tijdelijke leerkracht is aangesteld en de gemeente dus niet voor extra uitgaven is komen te staan. Helaas voor Draad wordt zijn protest, en dat van vele andere gemobiliseerde leraren, ongegrond verklaard.

De eeuwige post aan de grenzen

Hoe het afliep

Vanaf 1915 gaan er steeds meer stemmen op om de opgeroepen soldaten weer naar huis te sturen. De Nederlandse regering en met name opperbevelhebber Snijders wilden daar echter niets van weten. Nederland ligt zo ingeklemd dat een verzwakking van de strijdkrachten levensgevaarlijk kan zijn. In de loop van 1915 komt men tot het besluit dat de mobilisatie volledig gehandhaafd blijft, maar verlofregelingen worden versoepeld en soldaten die al voor een langere periode zijn opgeroepen worden vervangen door nieuwe recruten. Zij blijven echter wel oproepbaar.

De Ruurlose leraren zijn het grootste deel van 1915 nog onder de wapenen. In juni 1915 verzoekt Ruurlo de arrondissementsschoolopziener om medewerking bij de terugkeer van de gemobiliseerde onderwijzers, maar uit het verslag van de raadsvergadering van 29 oktober 1915 blijkt dat de onderwijzers dan nog niet terug zijn. Men constateert dat de regeling zoals die getroffen werd op 23 april ten einde loopt en dat er een nieuwe regeling getroffen moet worden. Uit de notulen blijkt ook dat beide onderwijzers onderofficieren zijn en de raad beslist dat zij vanaf 1 november 1915 het gebruikelijke onderwijzerssalaris betaald krijgen, verminderd met de vergoeding die zij krijgen van de overheid.

Wanneer Jan Draad weer terugkomt in Ruurlo is niet precies bekend, maar zeker is dat tijdens de raadsvergadering van 7 augustus 1916 de Ruurlose gemeenteraad zich buigt over zijn verzoek om hem eervol ontslag te verlenen in verband met zijn benoeming tot onderwijzer in Rijswijk. Dit wordt hem verleend en in november 1916 beëindigt Jan Draad zijn werkzaamheden als onderwijzer te Ruurlo.

Bronnen

“Nederland mobiliseert”, W. Klinkers, Nederland en de Eerste Wereldoorlog, thematijdschrift maart 2014.

Notulen van de gemeenteraad, 1826-1941, band 19 (1904-1918).

Diverse uitgaven Graafschapbode 1915.

Thematijdschrift: Nederland en de Eerste Wereldoorlog.

Hoe Napoleon met bonenstaken uit Ruurlo werd verdreven

Op 14 juli herdenken de Fransen de bestorming van de Bastille in 1789 en daarmee het begin van de Franse Revolutie. Een revolutie die uiteindelijk ook niet aan Ruurlo voorbij ging, zoals uitgebreid wordt beschreven in het boek "Bonenstaken tegen bajonetten". Zoals uit onderstaande korte impressie blijkt staat hierin vooral het wel en wee van de Ruurlöse bevolking in die tijd centraal, waarbij veel plaatselijke namen de revue passeren.

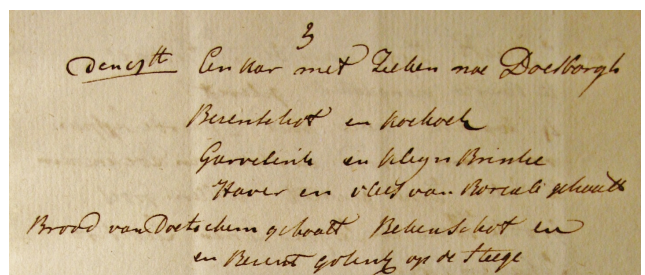
Jan Oonk

Wat Ruurlo betreft begint de ellende in de winter van 1794/1795. De Fransen doen er alles aan om hun revolutie ook naar omliggende landen te exporteren en dringen op tot aan onze zuidgrens. Vooralsnog houden ze daar halt, omdat ons land wordt verdedigd door extra troepen uit Engeland, Hannover en Hessen. Als echter een extreme koudeperiode invalt, bevriest de Waterlinie en kunnen de Franse troepen onder leiding van generaal Pichegru oprukken tot voor Amsterdam en andere grote steden. Op 18 januari 1795 vlucht stadhouder Willem V naar Engeland, terwijl de meeste Engelsen, Hannoveranen en Hessen zich terugtrekken naar Duitsland. Daarbij komt een groot deel onvermijdelijk door de Achterhoek en ook Ruurlo ligt op de route.

Meelijwekkend of angstaanjagend, die eindeloze stoet die daar over de bevroren modderwegen voorbijtrok moet grote indruk hebben gemaakt. Legers hebben van alles nodig zoals eten en drank voor de manschappen en graan en stro voor de paarden. Worsten, vlees, naegelholt, aardappels, spek, koffiebonen, boter, honing en jenever, niets is veilig. Ook veel koeien, schapen en kippen moeten eraan geloven, vrijwel niemand ontkomt eraan.

Daarnaast is er natuurlijk nog een heleboel dat soldaten niet strikt nodig hebben, maar

toch goed kunnen gebruiken. Bij Solner op Het Cornegoor (De Höfte) worden bijvoorbeeld paardentuigen, vier slopen, drie tafellakens, zes servetten, vier handdoeken, een haardbezem, een schop, een theepot en drie peperbussen meegenomen door de Hannoveranen. Vlak daarop komen de Fransen en die doen het nog eens dunnetjes over: zij drukken een ledikant, zes gordijnen, een koperen wasketel, drie grote bokalen met glazen deksels en een paardenspan achterover. Bij Jan Flinkers op Tempelman nemen ze de borstrok van zijn vrouw mee, bij Gerrit Horsman op de Zomp wordt een bijbel ontvreemd.

Een fragment uit het notitieboekje van richter Aberson, waarin nauwgezet werd bijgehouden wie welke hand- en spandiensten had verricht. In dit geval van 4 maart 1795, toen de Fransen inmiddels in Ruurlo waren gearriveerd.

Naar Munster

Als de rust is weergekeerd, wordt een overzicht gemaakt van alle hand- en span-diensten die de bevolking heeft moeten verrichten en de schade die door de troepen is aangericht. Uit dit overzicht blijkt ook dat meer dan zestig boeren met paard en wagen de Hannoveraanse troepen hebben moeten begeleiden richting Munster, voor het transport van manschappen en goederen. Sommigen zijn negen dagen onderweg voordat ze terug zijn in Ruurlo. Vooral voor Zweer Berenpas wordt het een hachelijk avontuur, want zijn wagen wordt volgepakt met kruit. Maar ook hij keert uiteindelijk behouden weer.

Iedereen schikt zich in zijn lot, veel keus zal er ook niet geweest zijn. Slechts een enkeling, zoals Hendrik Kunneman (hij woonde op een van de drie boerderijtjes die ooit stonden tussen Olthuis en café 't Haantje) sputtert tegen. In de buurt van Vreden heeft hij er genoeg van en gaat naar huis. Daarvoor moet hij zich later nog verantwoorden. Anderen rijden door tot vlak bij Munster. En de Hannoveranen zijn nauwelijks verdwenen of de Fransen doen hun intrede en het hele verhaal begint weer van voren af aan.

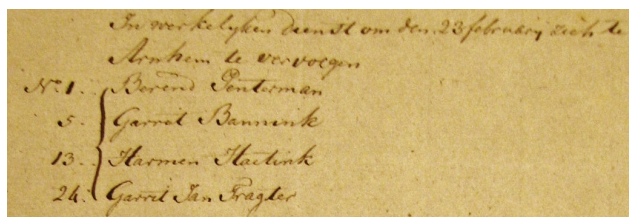
De vrijheidsboom omver

Aanvankelijk worden de Fransen in 1795 nog als bevrijders ingehaald en overal werden vrijheidsbomen opgericht. In Ruurlo stond deze aan de Dorpsstraat, ongeveer tegenover de herberg van Jan Braakman (de huidige Rabobank). Maar het enthousiasme was bij de meesten van korte duur. De Nederlandse bevolking moest de kosten opbrengen voor een Frans leger van 25.000 soldaten. Vanwege hun schamele kledij werden die niet voor niets 'sansculotten' genoemd: 'zonder broek'. Dat liep dus meteen in de papieren, temeer daar de Fransen hun bezettingsmacht telkens vernieuwden. Zo kwamen in de loop der tijd wel 200.000 Franse militairen naar Nederland, om na enige tijd weer goed gevoed en in nieuwe tenues gestoken huiswaarts te keren.

Ook in Ruurlo is de vreugde van korte duur. Op 10 november van datzelfde jaar 1795 wordt de vrijheidsboom door vandalen om-

ver getrokken. In dezelfde week wordt bij dominee Viëtor op de Pastorie, een overtuigd patriot, door een raam geschoten. De meid Aaltjen Wassink is op dat moment alleen thuis, de dominee en zijn vrouw zijn op bezoek bij bakker Dokhoven, achter de kerk.

Markerichter Aberson roept tientallen getuigen op, maar de verantwoordelijken weet hij in geen van beide zaken te achterhalen. Het lijkt er bijna op dat hij dat liever ook niet wil. Het dichtst komt hij in de buurt van de waarheid als de jongelui Antonij Stokkink, Aalbert Roeterdink op het Rommelder, Aalbert en Jan Eijkelkamp op de Grote Forme en hun knecht Hendrik Lansink worden gehoord. De vrijheidsboom is namelijk omver getrokken op het moment dat zij op de terugweg van de kermis in Borculo nog even een afzakkertje namen in de herberg van Jan Braakman. Maar als ze aangeven dat ze in het donker niets hebben gezien laat de richter het daarbij.

Het resultaat van de loting voor de dienstplicht in het Franse leger voor het geboortjaar 1790. De vier genoemde jongemannen moeten zich op 23 februari 1812 melden in Arnheim. Harmen Haitink heeft de dienst waarschijnlijk niet overleefd.

Veldslag op de kermis

Een jaar later loopt het weer uit de hand tijdens de Ruurlose kermis.

Grades Vels, de koetsier van huize Ruurlo, (hij zal later de molenaar van Ruurlo worden en gaan wonen op het Muldershuus) wordt door de Franse soldaten van het garnizoen in Borculo belaagd terwijl hij een plasje staat te plegen buiten bij de herberg van Engbert Jan ten Broeke aan het begin van de Domineesteeg. Op het hulpgeroep van Grades stromen de Ruurlose boerenjongens toe, waarna de Fransen zich verschansen in de tuin van schoenmaker Es-selenbroek (nu De Luifel). Ook daar zijn ze niet veilig, want iets verderop, "in de boek-

weit van Jan Braakman en agter den hof van de Juffrouwen Keyser" (de Keizerskroon) ontstaat een ware veldslag. De Ruurlöse jeugd, gewapend met bonenstaken, verdrijft de Fransen uiteindelijk, waarbij ze de Franse officier gevangennemen. De rest druipt af richting Borculo. De rentmeester van Huize Ruurlo, Arnold Luitjes (later schipt hij het tot eerste burgemeester van Ruurlo), wordt erbij geroepen en dankzij zijn bemiddeling wordt de officier weer op vrije voeten gesteld. Omdat de officier de weg naar Borculo niet meer weet, vraagt Luitjes aan Jan Voortman om hem te begeleiden. Voortman is blijkbaar de beroerdste niet, maar omdat de officier gewond is geraakt aan zijn been en bijna niet meer lopen kan, klopt hij al snel aan bij De Zomp. Daar trommelen ze Garrit Horsman uit bed, en die is zo goed om zijn paard voor de wagen te spannen en hen naar Borculo te brengen.

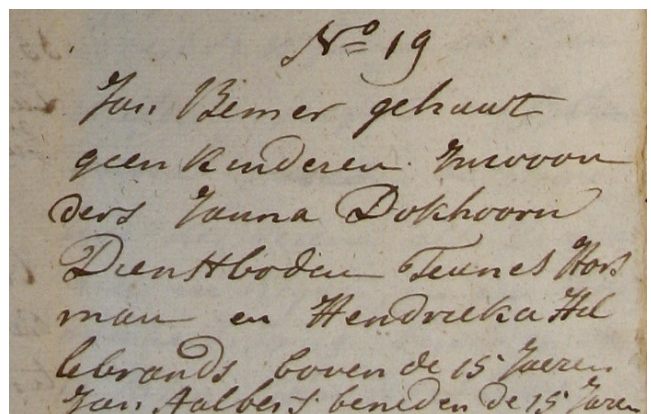
De smadelijke aftocht heeft de Fransen blijkbaar hoog gezeten. De volgende dag komen ze terug en eisen onder bedreiging drank en eten bij Ten Broeke en Braakman. Als Ten Broeke door al zijn drank heen is en met lege handen uit de kelder komt, dreigt een Franse soldaat hem met zijn zabel in elkaar te slaan. "Houwt maer toe ik heb geen drank meer ik kan ook niet meer geven", roept Ten Broeke dan vanuit het keldergat.

Op de terugweg naar Borculo belagen de Fransen nog Maria Kleijn Landeweer op de Tuiterman (een huisje dat stond op de kruising van Borculoseweg en Nieuweweg). Ze zitten haar achterna door de tuin en proberen haar linnenkast te plunderen, maar ze bijt stevig van zich af en weet ze uiteindelijk de deur uit te werken. Voor zover bekend hebben Franse soldaten zich daarna nooit meer in Ruurlo laten zien.

In het Franse leger

In 1806 benoemt keizer Napoleon zijn broer Lodewijk Napoleon tot koning van Nederland maar omdat hij een nogal eigenzinnige koers vaart, botsen de twee broers nogal eens. In 1810 heeft Napoleon er genoeg van en lijft Nederland in als departement bij Frankrijk. Het dagelijkse leven gaat er uiteraard gewoon om door. Een van de meest ingrijpende zaken is evenwel de invoering van de dienstplicht. Die treft ook zo'n 27 jongens uit Ruurlo, die in de jaren 1810 t/m 1813 worden uitgeloot om in Franse dienst te treden. Over hun lotgevalen bleek maar heel moeilijk iets te achterhalen, maar het lijkt erop dat zeker meer dan de helft van hen dit gedwongen avontuur met de dood hebben moeten bekopen. Na de dramatische veldtocht naar Rusland in de herfst en winter van 1812 en de daaropvolgende nederlaag in de Volkerenslag bij Leipzig (16-19 oktober 1813) is het echter gedaan met de almacht van Napoleon. Medio november van dat jaar trekken al de eerste Kozakken als bevrijders door de Achterhoek.

Als alles volgens planning verloopt, verschijnt het boek nog voor het eind van dit jaar.

Een fragment uit de volkstelling van 1808, met de gezinssamenstelling per huisnummer. In dit geval van bakker Jan Bemmer op nr. 19, nu cafetaria achter de kerk. In het boek wordt de hele volwassen bevolking beschreven, inclusief hun beroep.

De Telkamps in de Tweede Wereldoorlog

Jan Telkamp is een van de drie Ruurlose verzetshelden die is geëerd met een straatnaam. Het lot van zijn zoon Pieter Willem, gesneuveld KNIL-soldaat in den Oost, is minder bekend, hoewel beiden staan vermeld op het oorlogsmonument aan 't Rikkelder.

Arjen van Gijssel

Jan Telkamp

Wemmichje Smeenge wordt in 1896 in Beilen geboren. Als ze achttien jaar is, trouwt ze in haar woonplaats met de zevenentwintigjarige spoorwegwerker Jan Telkamp uit Bellingwolde. Ze gaan wonen in Hoogezand. Hun oudste zoon, Pieter Willem Telkamp, wordt daar na acht maanden in 1915 geboren. Daarna krijgen ze een paar kinderen die de zuigelingenleeftijd niet overleven. Vermoedelijk in 1922 wordt een tweede zoon Wim geboren. Vader Jan werkt bij het spoor en krijgt in 1935 de kans om aan de slag te gaan als spoorwegbeambte in Ruurlo. Ze komen te wonen in een net gebouwd huis aan de Van Arkel

laan 16. In 1939 viert Jan in Ruurlo zijn vijftientwintigjarig ambtsjubileum aan het spoor, blijkens een bericht in De Graafschapsbode.

Als oudste zoon Pieter Willem jongvolwassene wordt, meldt hij zich aan bij het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger, het KNIL. Dat is dus nog voor de Duitse inval. Defensie is in die jaren heel actief in het ronselen van nieuw personeel. Misschien leest Willem wel deze advertentie in De Graafschapsbode van die tijd.

Flinke kerels... treedt aan!

HET KONINKLIJK NEDERL.-INDISCH LEGER HEEFT PLAATS VOOR U!

In Nederland-Overzee is werk voor U; eervol en verantwoordelijk werk, dat alleen wordt gegeven aan flinke jonge Nederlanders van goed gedrag. Het Koninklijk Nederl.-Indisch Leger stelt, voor wie meent wel in aanmerking te kunnen komen, plaatsing in uitzicht bij: de Infanterie, de Cavalerie, de Mobiele, de Kust- en Luchtdoelartillerie, de Pioniers, den Verbindings- (telefonisten en radiotelegrafisten) en den Verlichtingsdienst der Genie.

Gegadigden moeten tusschen 18 en 30 jaar oud zijn, Nederlander en nog ongehuwd. Dienstneming geschiedt onder wederzijdsch proefverband. Inlichtingen vragt men den Commandant van de Koloniale Reserve te Nijmegen.

KOLONIALE RESERVE

★ Zij, die in 1940 in aanmerking wenschen te komen voor adif. Onderofficier-slinger (Mulo of daaraan gelijkwaardig diploma; leeftijdsgrenzen: 19-25 jaren) dan wel voor adi. monteur bij de Luchtvaartafdeling (diploma ambachtsschool; bankwerker, electricien of instrumentmaker; leeftijdsgrenzen: 18-26 jaar) kunnen zich daartoe thans reeds wenden tot den Commandant van de Koloniale Reserve.

Advertentie De Graafschapsbode, 1939

Van Arkellaan 16, woonhuis van de Telkamps

In 1940 breekt de oorlog uit. Ook Ruurlo wordt door de Duitsers ingenomen. De eerste jaren verlopen nog relatief rustig. Jan Telkamp zit in het verzet. Hij werkt voor de LO, de Landelijke Organisatie voor de opvang van onderduikers. Die groep houdt zich voornamelijk bezig met het regelen van onderduikadressen. Met het *gewapende* verzet heeft Telkamp geen betrokkenheid. Het gezin Telkamp biedt vanaf 1942 tijdelijk onderdak aan Reina Wijler-Kropveld, Joods winkelierster uit de Dorpsstraat, wier man al vroeg wordt gedeporteerd naar een concentratiekamp.

De Duitsers krijgen steeds meer vingers in de pap in Ruurlo. De burgemeester is vertrokken en vervangen door een Duitse stroman. In februari 1945, dus een paar maanden voor het einde van de oorlog, worden Jan Telkamp en Gerrit Sprokkereef samen met een aantal anderen opgepakt. Een ooggetuige ziet hoe Jan Telkamp met zijn rode NS-pet in de Van Arkellaan wordt afgevoerd door een soldaat met geweer. Jan Telkamp en Gerrit Sprokkereef komen terecht in de bajes in Zutphen, enkele an-

deren worden toch weer vrijgelaten. De reden waarom de Ruurloërs gevangen blijven, blijft wat Telkamp betreft onopgehelderd: hij heeft weinig op zijn kerfstok behalve de hulp aan onderduikers, naar wij weten¹. Op 27 maart 1945, slechts vier dagen voor de bevrijding van Ruurlo, verliest Wemmichje tragisch genoeg haar man. Hij wordt in Zutphen uit de gevangenis gehaald en samen met Gerrit Sprokkereef en een groep anderen gefusilleerd. Dat gebeurt op bevel van de gevreesde SD-er Heinemann op de IJsselkade.

Jan Telkamp wordt op zaterdag 31 maart begraven op de Ruurlose algemene begraafplaats. Nog diezelfde middag laten de eerste Engelse verkennersvoertuigen zich op de Groenloseweg zien, vlakbij het woonhuis van de Telkamps. Ruurlo zal een dag later, op zondag 1 april, worden bevrijd.

Graf Jan Telkamp in Ruurlo

En zoon Pieter Willem? Die dient op dat moment in Nederlands-Indië als Brigadier Artillerie. In 1942 vallen de Japanners het Nederlandse overzeese gewest aan. Pieter Willem wordt op 8 maart 1942 krijgsgevangen gemaakt en komt terecht in een Japans interneringskamp. Eerst in Bandung en ongeveer een half jaar later op Java. Op 10 januari 1943 wordt Pieter Willem overgeplaatst naar Thailand, kennelijk om te werken aan de beruchte Birmese spoorlijn.

¹ Zie: De Harmonica bleef vijf jaar stil, Jan Oonk en Bert Leuverink, blz. 94-95, 1995.

Nog geen twee weken na zijn overplaatsing wordt hij ziek. Hij sterft op 17 juni 1943 in het ziekenhuis aan ondervoeding en wordt begraven in Chungkai (Thailand). Zijn graf is na al die jaren niet geruimd. Gijs Dekker uit Ruurlo fotografeerde het nog in 2014 tijdens zijn vakantie. Hij maakte ook een foto van de Japanse interneringskaart van Pieter Willem. Op die kaart staat de genoemde informatie over zijn gevangennamen, kampgeschiedenis en overlijden. Beide foto's vormden de aanleiding voor dit artikel.

Vader en zoon Telkamp worden direct na de oorlog geëerd als Ruurlöse gevallen. Hun namen prijken vanaf 1946 op het tijdelijke oorlogsmonument in Ruurlo. Vanaf 1955 volgt het definitieve verzetsmonument aan 't Rikkelder. Naar vader Jan en zijn maten Gerrit Sprokkereef en Jan Dimmendal worden in Ruurlo straten vernoemd, bij de uitbreiding van Ruurlo met de wijk Everwennink.

Graf Pieter Willem Telkamp in Thailand,
foto Dekker

Moeder Wemmichje verliest daarmee haar man en eerstgeborene in de oorlog. Het moet een hard gelag zijn geweest. Hoe groot haar gezin toen was en wie nog inwoonden, is niet helemaal duidelijk. Er is zoon Wim die in het begin van de oorlog een jaar in Enschede zit, maar daarna terugkeert. En dochter Wemmichje Telkamp gaat vroeg in de oorlog in ondertrouw met een man uit Enschede. Wemmichje blijft

nog een aantal jaren in de Van Arkellaan wonen en neemt een kostganger in huis, een onderwijzer aan de basisschool in de Veldhoek. Later gaat ze wonen aan de Barchemseweg in Ruurlo.

姓 名 Name	TELKAMP, Pieter Willem	生年月日 Date of Birth	22.7.15
国籍 Nationality	オランダ人 Dutch	所属部隊 Unit	8.1.64
捕虜身分 Rank	兵士 Soldier	捕虜年月日 Date of Capture	17.6.43
捕虜場所 Place of Capture	バンコク Bangkok	母の名 Mother's Name	WEMMICHJE
父の名 Father's Name	TELKAMP, Jan	職業 Occupation	
本籍地 Place of Origin	Ruurlo	備考 Remarks	90
送還先 Destination	Amsterdam J. J. J. J.		

備考 Other Information

1. 10. 東条英機元首相 - 秘書官として入
2. 6. 18. 東京大空襲 - 7 死亡 1943
3. 10. 18. 6 月 17 日死亡 (JA. 75 P. 116)
4. 18 年 1 月 15 日 - 受 刑
5. 18 年 1 月 15 日 - 受 刑
6. 18 年 1 月 15 日 - 受 刑
7. 18 年 1 月 15 日 - 受 刑
8. 18 年 1 月 15 日 - 受 刑
9. 18 年 1 月 15 日 - 受 刑
10. 18 年 1 月 15 日 - 受 刑

INTERNERINGS PW
KAMPKAART TELKAMP

Kampkaart Pieter Willem Telkamp,
foto Dekker

Mij doet het sterk denken hoe wreed de Tweede Wereldoorlog was. De kern van een gezin weggeslagen, hoe doorsta je dat als moeder? We kunnen het haar niet meer vragen. Wemmichje overlijdt als weduwe vijfentwintig jaar na de oorlog, op 19 januari 1970. Ze wordt bijgezet in het graf van haar man Jan op de algemene begraafplaats in Ruurlo. Op zijn grafsteen staat een erkenning voor zijn heldendaden. Terecht. Maar ikzelf heb vooral diep respect voor Wemmichje, moeder en echtgenoot van de Telkamps. Misschien is zij wel het grootste oorlogsslachtoffer geweest.

RUURLOO.

— Zaterdag 11. maakten de leerlingen der openbare scholen in deze gemeente ten getale van ongeveer 400 in een 40 tal wagens een uitstapje naar Barchem, waar zij onthaald werden op koffie, broodjes, koek, enz. terwijl zij hun hart verder ook konden ophalen aan een draaimolen. De oudere leerlingen gingen een wandeling maken naar den berg en klauterden en rolden naar hartelust, zoodat de broodjes na terugkomst nog lekkerder smaakten. Was het jammer dat twee onderwijzers door ziekte waren verhinderd aan dit feest deel te nemen, aangenaam was het dat één van hen, en wel het Hoofd der dorps-school, reeds in zooverre hersteld was, dat hij de kinderen, bij het heengaan en terugkomen weer kon toewuiven. Begunstigd door heerlijk weder, kan men gerust van dit feest zeggen, dat het goed is geslaagd. Een woord van dank en lof aan de commissie en onderwijzers, aan de muziek „Sophia's lust” en aan allen, die medewerkten tot het welslagen ervan.

Tandpiene, da's potdorie vervelend

Wim Huitink

Um dit verhaaltje an de gange te helpn, mo'k oe toch eerst nog es effen 't een en ander uut de deuke doon. Jan Hendrik Tijdink (hee kwam van Borklo), dén in 1844 hier in Reurle in de Dorpsstraote 'n smederieje begon, had 'n dochter dee trouwdn met Wilhelm Huitink en dén kwamp weer van Grolle vandan. Wilhelm Huitink nom later de smederieje van zien schoonvader aover. 'n Breur van Wilhelm zien vrouwe, (ok 'n Tijdink dus) was treinsmid bie "De Spoorwegen" in Utrecht en dén verongeluktn bie onderhoudswarkzaamheeden an 't spoor. Een van ziene jongste kinder: Flip, 'n jungskén van amper drie jaor old uut 'n groot gezin, woddn toen, zoas destieds wel

vaker gebeurdn in 'n soortgelieke situatie, (samen met zien oldste breurken Dorus, dén zeuven jaor older was), leefdevol bie de Huitinks in Reurle op-enomn. Dorus vertrok later naor elders en ging toen zelfstandeg wieter. Flip bleef in Reurle en kreeg in de volksmond zelfs de name: 'Flip van Huitink'. Töt zien 36e jaor hef e hier in Reurle ewoond en ewarkt, doornao is e afereisd naor Goor in Aoveriessel, hef door 'n smederieje aover-enomn en is veur zichzelf begonn. Toen Flip nog in Reurle woonn, was e hier in 't darp onder ziene laeftiedgenootn en ok door buutn, 'n gezene en gevalueerde jonge keerl met as gevolg dat iederene 'm geerne moch.

*uuterst links: Flip Tijdink, uuterst rechts: zien ome Wilhelm Huitink
midveur, van l-naor-r: Jan, Hendrik en Herman Huitink (mien vader), - jonges van Wilhelm H.
tussen en rechts nääst de peerde (op de achtergrond): drie klantr.
links in 't deurgat van de woning: Wilhelm zien vrouwe met 'n dochter
dit allemaole véúr de smederieje (dén neet te zeen is) nääst 't woonhuus an de
Dorpsstraote tegenaover de RABO-bank
foto: rond negentienhonderdtiene*

Hee was steveg ebouwd en onwies stark, had 'n markante kop, scharpe ogene, 'n prachteg mooie grote puntsnorre en was narges bange veur. Kameräo van 'm waann o.a. Gaitjan van Bekenschot (opa van Ge(r)t, Appie en Tonnie van Bekenschot), Bertus Scholten (zönne van Reint Scholten) dén woondn op waor vrogger Giegink de boerderieje had, vlak achter 't olde gemeentehuus en dus 'n buurjonge van em, Lammert Banning uut 't Brook en nog völle meer jonges, allemaole al lange dood en begraavn, meer as honderd jaor elejen. Met mekare zatten ze op de dorpsschole bie meister Zwart.

Op 'n dag (ze waann al effen ietskes older en wat meer keerl) kump Lammert Banning in de smederieje en zeg tegen Flip (zoo langs zien neuze weg): 'Verdomd, wat he'k toch 'n tandpiene'. Flip dén kik 'm an en zeg: 'Dat kan'k an oe zeen keerl, moor door is wel wat an te done'. 'Wat dach ie door

dan an te done?' zae Lammert. 'Oh', zeg Flip, 'dén rotten tand dén door achterin zit, trek ik d'r oe wel effen uut, dat hef niks te betekenn. Gaot door moor 's effen tegen de kante an zittn.' Woorop Flip 'n varkestange paktn en tegen Lammert zae: 'Doo de kleppe moor 's lös' en 't was neet meer as énen ruk of zien zeern tand lae al op de smidsvloere, nog veurdat Lammert 't kwelleke in de gaatn had. Lammert, lange gin pieneköt-tel, reerdn wel efkes, woorop Flip zae: 'Kom op, noe gao'w naor 'De Klokke' (rechtervoort 'De Luifel', schuun tegenaover de smederieje, an de andere kante van de straote) en dan drinke wie d'r 'n borrel op.' Zoo ezeg, zoo edaone en de tandpiene van Lammert Banning was doornao helemaole aover, hee hef d'r van zien laeven gin las meer van ehad.

Wa'k oe noe vertelle, valt helemaole onder de categorie: 'Rech-veur-zien-raap en echwoor-gebeurd'.

't IS 'n OLDEN!

Op vaders stoel klimt kleine Hein,
kik neer op opa's maneschijn.
Verwondert zich, dat opa's hoofd
van 't laatste heurken is beroofd.

"Oew heufd is kaal, mien heufd is vol
hoe kump dat"? vrug den krullebol
"Och kind, ik bun gauw tachtig jaor
en olden hebt meestal gin hoor".

Klein broertjen lig zo zeut te dommelen
en moeder zit zachtjes 't wiegskén te schommelen.
Hein klautert op 'n stooel en kik alweer:
op opa's kalen schedel neer.

Van opa's heufd naor dat van broertje
en zeg dan zachjes töt zien moertje:
"Den kleinen breur is ons niks weerd,
den hebt ze ons maor an esmeerd".

"Wie mot 'm maor neet langer holden,
he hef gin hoor 't IS 'n OLDEN"!

Kerst Zwart

Historische Vereniging Old Reurle: Opgericht 15 februari 1984 Sinds januari 2013 culturele ANBI instelling

Voorzitter:	Dhr. J.H. Holtslag, Stationsstraat 10c, 7261 AD Ruurlo T: 0573-453904 E: jh.holtslag@concepts.nl
Secretaris:	Dhr. L.W. Besselink, Noorderweme 6, 7261 PX Ruurlo T: 0573-452376 E: leobesselink@concepts.nl
Penningmeester:	Dhr. A.J. Schepers, Stationsstraat 10, 7261 AD Ruurlo T: 0573-452409 E: a.schepers@concepts.nl
Bankrekening:	Rabobank Noord-en Oost-Achterhoek Rekeningnummer NL48 RABO 3567 22 996 t.n.v. Historische Vereniging Old Reurle
Tweede voorzitter:	Dhr. A.J. Kettelerij, Borculoseweg 62, 7261 BL Ruurlo T: 0573-452204 E: kettelerijruurlo@hetnet.nl
Bestuursleden:	Mw. J. Schepers-Abbink, Stationsstraat 10, 7261 AD Ruurlo T: 0573-452409 E: a.schepers@concepts.nl Mw. I. Hummelink-Klein Brinke, Strikkersteeg 11, 7261 RW Ruurlo T: 0573-453531 E: b.hummelink@telfort.nl Dhr. H. Wezinkhof, Kapelweg 4, 7251 KM Vorden. T: 0575 556427 E: wezink@planet.nl
Organisatie jaarprogramma:	Mw. J. Schepers-Abbink, mw. I. Hummelink-Klein Brinke
Archeologische Werkgroep Coördinator:	Dhr. H. Meulenveld, Vordenseweg 4, 7244 PS Barchem T: 0573-491319 E: henk.meulenveld@wxs.nl
Landbouwwerktuigen Coördinator:	Dhr. D.H. Klein Brinke, Kooiersdijk 2, 7261 RB Ruurlo T: 0573-452048 E: lireko@hetnet.nl
Redactie 'Onder d'n Kroezeboom':	Mw. W.H. Braakhekke, Hengelseweg 8, 7261 LV Ruurlo T: 0573-453496 E: braakhekkewh84@gmail.com Mw. G.M. Dijkman-Spijker, Branderveenweg 4, 7261 RE Ruurlo T: 0573-491250 E: dijkman.spijker@hetnet.nl Mw. R. Florijn, Pagendijk 73, 7271 DG Borculo T: 06-48037020 E: rina.florijn@gmail.com Dhr. A.K. van Gijssel, Haarskamp 55, 7261 ZB Ruurlo T: 0573-450221 E: a.k.gijssel@zonnet.nl Dhr. G.J. Glijnis, Willem Alexanderlaan 62, 7261 WJ Ruurlo T: 0573-453435 E: gj.glijnis@concepts.nl
Verspreiding Kroezeboom:	Mw. J. Schepers-Abbink
Internetsite:	www.oldreurle.nl E: info@oldreurle.nl
Archief:	In de Bibliotheek, Dorpsstraat Ruurlo, opening elke 1 ^o woensdagmiddag van 1 oktober-1 mei 13.30-17.00 uur en op afspraak. E: oldreurle@gmail.com
Contributie per seizoen:	€ 14,00 persoonlijk lid, € 21,00 voor echtparen. Bij toezending per post € 10,00 extra voor portokosten. Kamer van Koophandel te Arnhem, inschrijfnummer 40103401 Het kwartaalblad Onder d'n Kroezeboom is ingeschreven onder het nummer ISSN 0929-919X